

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت خبر

«مصاحبه پژوهشی»

چالش‌ها و فرصت‌های قلم در شبکه‌های اجتماعی

(به مناسبت ۱۴ تیر ماه، روز قلم)

معاونت
خبر
صدا و سیما

فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش‌های زیر قابل دسترس است:

– وب سایت خبرگزاری صداوسیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

– گروه تلگرام پژوهش خبری صداوسیما <https://telegram.me/pajooheshkhabar>

پژوهشگر: مریم عابدی

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

مقدمه	۱
چرا روز ۱۴ تیر به عنوان روز قلم نامگذاری شد	۱
آداب نوشتن در فضای مجازی	۱
چالش‌ها و فرصت‌های قلم در شبکه‌های اجتماعی	۲
چالش‌ها	۲
فرصت‌ها	۲
راهکارهای نهادینه سازی اخلاق در فضای مجازی	۲
سوال از کارشناسان	۳
نمودار سوال از کارشناسان	۸
کلام آخر	۹

مدیریت
پژوهش
خبری
معاونت
خبر
صدا و سیما

بسمه تعالی

حرمت قلم آنقدر عظیم است که حضرت امیر مؤمنان علی علیه السلام می فرماید:

رسولک میزان نبلک و قلمک أبلغ من ینطق عنک^۱ (سفیر و فرستاده تو، ترازوی بزرگواری توست و قلم تو، رساترین و گویاترین چیزی است که از سوی تو سخن می گوید)

□ مقدمه

بر اساس روایت بالا، قلم شیواترین و بهترین ابزاری است که در هر برهه‌ای از زمان می‌تواند رسالت خود را انجام دهد. ماندگاری علوم و انتقال آن از نسلی به نسل دیگر، رسیدن پیام مکتب‌ها و تمدن‌ها به انسان آینده و سرانجام تکامل اندیشه‌های بشر در طول قرونی که اندیشمندان هیچ‌گاه یکدیگر را ندیده‌اند، تنها با معجزه قلم امکان‌پذیر بوده و هست. در این نوشتار نگاهی داریم به فرصت‌ها و چالش‌های قلم در شبکه‌های اجتماعی. صداقت، دقت، رعایت بیطرفی، مسئولیت‌پذیری و احترام از جمله قواعد اصولی هستند که کاربران در انتشار محتوی در شبکه‌های اجتماعی باید رعایت کنند. قلم در شبکه‌های اجتماعی بدون وجود چارچوب‌های اخلاقی و قواعد پذیرفته شده عمومی، می‌تواند نقش مخربی در جوامع ایفا کند و سبب بروز مسائل فرهنگی و اجتماعی گسترده شود. چه بخواهیم چه نخواهیم فضاهای مجازی و شبکه‌های اجتماعی بوجود آمده هر روزه در حال گسترش است از این رو به نوعی بخش عظیمی از زندگی شخصی، کاری و حتی اجتماعی ما را فرا گرفته است.

□ چرا روز ۱۴ تیر به عنوان روز قلم نامگذاری شد

در صفحات تقویم، چهاردهم تیرماه با عنوان «روز قلم» نام‌گذاری شده است. نام‌گذاری این روز به نام قلم، بی‌ارتباط با تاریخ کهن تمدن و فرهنگ ساز این سرزمین نیست. ابوریحان بیرونی در کتاب آثار الباقیه خود آورده است که چهاردهمین روز از تیرماه را ایرانیان باستان، روز تیر (عطارد) می‌نامیدند. از طرفی سیاره تیر یا همان عطارد، در فرهنگ ادب پارسی، کاتب و نویسنده ستارگان است. به همین مناسبت این روز را روز نویسندگان می‌دانستند و گرامی می‌داشتند.^۲

□ آداب نوشتن در فضای مجازی

شبکه‌های اجتماعی تأثیری روزافزون بر زندگی روزمره و رفتار اجتماعی مردم دارند و با رشد و توسعه فزاینده، بیش از پیش در شکل‌گیری فرهنگ و رفتار اجتماعی مؤثر هستند.^۳

۱- غرر الحکم و درر الحکم/ مرکز الابحاث و الدراسات الاسلامیه قم: الحوزه العلمیه بقم، مکتب الاعلام الاسلامی، مرکز النشر، ۱۴۲۰ق. = ۱۳۷۸. روایت-۱-۲- روایت-۷-۵۴

۲- گلبرگ - تیر ۱۳۸۶، شماره ۸۸ - روز قلم - پایگاه اطلاع رسانی حوزه

۳- قواعد فعالیت در شبکه‌های اجتماعی را رعایت کنیم؛ عصر ایران، ۹۵/۱/۱۷

نکته مهم در این حضور این است که کاربر بداند صرف داشتن حرف تازه، برای مورد توجه واقع شدن کافی نخواهد بود. فضای مجازی هم درست مثل هر مکان عمومی دیگری، آداب خاص خود را دارد و بهتر است با شناخت کافی از این آداب، زمینه حضور مثمرتری را در این فضا برای خودمان فراهم آوریم.

□ چالش‌ها و فرصت‌های قلم در شبکه‌های اجتماعی

❖ چالش‌ها:

- ۱- ترویج سریع شایعات و اخبار کذب
- ۲- تبلیغات ضد دینی و القای شبهات
- ۳- نقض حریم خصوصی افراد

❖ فرصت‌ها

- ۱- توجه به رشد فرهنگی این فضا محل خوبی برای گفت و گو، استفاده‌های سالم، هم‌پذیری، تقویت شنوایی در جامعه
- ۲- تخلیه روحی و روانی در فضای مجازی تخلیه روحی و روانی صورت گرفته و کار به شورش‌های خیابانی کشیده نمی‌شود زیرا بهترین مکان برای آزاد اندیشی است یعنی می‌توان در آن حرف‌های یکدیگر را شنید و تاب آورد.^۱

□ راهکارهای نهادینه سازی اخلاق در فضای مجازی

- ۱- آنقدر باید گفت و نوشت و آموزش عمومی داد تا اخلاق در فضای مجازی نهادینه شود تا کاربران بدانند که با چه معضلاتی در این فضا مواجهند.
- ۲- فرهنگ سازی راهی دیگر برای برون رفت از این معضل است.
- ۳- برخورد، صرفا مشکلات و معضلات را حل نمی‌کند بلکه نیاز به مقوله مهم فرهنگ سازی است.^۲

۱- در میزگرد ایرنا با حضور صاحب‌نظران بررسی شد؛ ایرنا، ۹۴/۱۱/۱۴

۲- در میزگرد ایرنا با حضور صاحب‌نظران بررسی شد؛ ایرنا، ۹۴/۱۱/۱۴

نظرات کارشناسان	مهمترین محور پاسخ	سوال
<p>♦ آقای دکتر ولد بیگی: متأسفانه گاهی اوقات دیده می شود حرمت قلم در فضای مجازی حفظ نمی شود. به دلیل اینکه نظارتی بر این فضا وجود ندارد برخی به انتشار اخبار و مطالب غیرواقع و کذب (منتشر) می کنند. بدین معنی که برای تخریب شخص یا نگرشی به اشاعه اکاذیب مبادرت می کنند.^۱</p>	<p>– نبود نظارت مانع حفظ حرمت قلم در فضای مجازی</p>	<p>۱- آیا حرمت قلم در شبکه های اجتماعی رعایت می شود؟</p>
<p>♦ آقای دکتر البرزری: به نظر می رسد در شبکه های اجتماعی با توجه به اینکه می توان در مواردی به صورت ناشناس و گمنام حضور پیدا کرد. ممکن است بعضی کاربران حرمت قلم را رعایت نکنند. اما با توجه به اینکه ما معتقدیم عالم محضر خداست، در محضر خدا معصیت نکنیم باید به این موضوع هم اعتقاد داشته باشیم که فضای مجازی هم محضر خداست و در این فضا نیز کاربران باید حرمت قلم را داشته باشند.^۲</p>	<p>– فضای مجازی به مانند فضای واقعی محضر خدا</p>	
<p>♦ آقای دکتر البرزری: نیاز است که با افزایش سواد رسانه ای کاربران فضای مجازی و شبکه های اجتماعی اولاً به آنها بیاموزیم که در چه فضایی قرار دارند. ثانیاً رعایت حرمت قلم را به مانند فضای واقعی برای آنها تبیین کنیم.</p>	<p>– نیاز به تبیین رعایت حرمت قلم در فضای مجازی</p>	
<p>♦ آقای دکتر مجیدی: احصاء و شناخت میزان رعایت حرمت قلم در شبکه های مجازی بدون توجه به محدوده مطالعه و جامعه آماری و فراوانی داده های انتشار یافته در این شبکه ها میسر نیست.^۳</p>	<p>– نیاز به احصاء و شناخت میزان رعایت حرمت قلم در شبکه های اجتماعی</p>	
<p>♦ آقای دکتر مجیدی: در برخی گروه ها و کانالهای تلگرامی معمولاً افرادی که در جهت رفع یک نیاز و پیگیری یک وجه مشترک میان خود هستند ارتباطات مجازی خود را سامان می دهند. طبیعتاً به میزانی که این گروه ها از اشخاص اخلاقی و رعایت کننده حرمت قلم تشکیل شوند می توان گفت در این بخش از فضای مجازی حرمت قلم رعایت می شود که این امر تا حد زیادی به هویت انسانی، دینی و حرفه ای کاربران بر می گردد. می توان گفت در گروه های با تحصیلات بالاتر اعضاء با منش و کنش تربیت یافته تر دایره رعایت حرمت قلم بیشتر است. در گروه های کم سن و سال تر یا احساساتی تر که در پی اثبات و احراز هویت خود با نفی دیگران هستند رعایت این امر کمتر می شود. در هر حال صدور حکم کلی در این باره ممکن نیست.</p>	<p>– رعایت حرمت قلم در فضای مجازی وابسته به هویت انسانی دینی و اخلاقی کاربران</p>	
<p>♦ خانم دکتر موسوی: شبکه های اجتماعی فضایی فراهم می کنند برای برقراری ارتباط اجتماعی، بیان دیدگاهها، اطلاع رسانی، به اشتراک گذاردن تجربیات، افکار، داده ها و اخبار به صورتی تعاملی و دو جانبه. محتوایی که انتقال داده می شود ممکن است گاهی وصف غیراخلاقی یا مجرمانه هم پیدا کند. بنا بر این شبکه اجتماعی فی نفسه ابزار ارتباطی کارآمد و پیشرفته ای است که اصل ایجاد آن و نیت پدیدآورندگانش عرضه امکاناتی به کاربران است تا از آن برای مقاصد ارتباطی خود استفاده کنند. بدیهی است که شیوه استفاده از این ابزار و رعایت یا عدم رعایت موازین اخلاقی و قانونی و شرعی بستگی به عواملی خارج از این ظرف دارد. رعایت هنجارهای اخلاقی و اجتماعی و دینی و حدود قانونی توسط کاربران شبکه های مجازی، مثل حفظ حریم خصوصی، عدم تعرض به آبرو و حیثیت دیگران، عدم انتشار تصاویر و مطالب منافی عفت، خودداری از نشر مطالب خلاف واقع، شایعات و برهم زنده امنیت، رعایت حقوق مالکیت معنوی و... مسأله ای است فرهنگی که از طریق تربیت و جامعه پذیری در خانواده و مدرسه به فرد منتقل می شود و ربط مستقیمی به ابزارهای ارتباطی ندارد. البته اگر افراد هنجارشکن بخواهند از این ابزار سوء استفاده کنند، به واسطه امکانات فراوانی که در این ابزار هست، دایره تأثیرگذاریشان خیلی وسیع خواهد بود.^۴</p>	<p>– دایره تأثیر گذاری وسیع کمپین های اجتماعی برای سوء استفاده</p>	
<p>♦ خانم دکتر موسوی: قلم هم مثل سایر ابزارها (زبان، چشم، قدرت و ...) حریمی</p>	<p>– رعایت نشدن حریمها در همه</p>	<p>۲- آیا کاربران به این اذعان</p>

۱ - دانشجوی دکتری اندیشه سیاسی و پژوهشگر مدیریت پژوهش های خبری - معاونت خبر

۲ - دانشجوی دکتری مدیریت رسانه و پژوهشگر مدیریت پژوهش های خبری - معاونت خبر

۳ - دکتری علوم سیاسی (گرایش اندیشه سیاسی) - استاد دانشگاه

۴ - دکتری الهیات و پژوهشگر حوزه ریاست سازمان صداوسیما

نظرات کارشناسان	مهمترین محور پاسخ	سوال
<p>دارد که انتظار می‌رود شهروندان جامعه آن را رعایت کنند؛ از آن برای تخریب شخصیت، از بین بردن کرامت انسانی و آبروی اشخاص استفاده نکنند؛ تعرض به حریم خصوصی دیگران نکنند، تهمت نزنند، ایجاد ناامنی و ترس عمومی نکنند، دروغ‌پراکنی نکنند، اشاعه فحشا و بی‌اخلاقی نکنند، بدون اجازه صاحبان حق آثارشان را بازنشر نکنند، اثر دیگری را به نام خود منتشر نکنند، لا ابالی‌گری را رواج ندهند، حرمت‌های الهی را نشکنند و .... اگر سؤالتان این است که این حریم‌ها در همه صفحات مجازی و توسط همه کاربران شبکه‌های اجتماعی رعایت می‌شود، پاسخ طبعاً منفی است؛ چون همواره احتمال نقض این حریم‌ها از سوی افراد وجود دارد؛ چون انسان موجودی مختار و انتخابگر است که می‌تواند بین خیر و شر انتخاب کند. مهم این است که نهادهای نظارتی و قضایی در صورت نقض حریم‌های قانونی می‌توانند متخلف را تحت پیگرد قانونی قرار دهند. و اگر سؤالتان این است که آیا به طور نسبی این حریم رعایت می‌شود یا نه، باید پژوهشی وسیع صورت بگیرد تا به جوابی قانع کننده برسیم.</p>	<p>فضاهای شبکه‌های اجتماعی</p>	<p>دارند، مطلبی که می‌نویسند قابلیت انتشار در تیراژ بالا منتشر می‌شود؟</p>
<p>♦ آقای دکتر ولد بیگی: مطالبی که در فضای مجازی منتشر می‌شود به دلیل تعدد کانال‌ها امکان دست به دست شدن آنها و جریان‌سازی گسترده وجود دارد. زیرا تعداد کاربران شبکه‌های اجتماعی در ایران در حال رشد است و روز به روز به تعداد آنها افزوده می‌شود. بنابراین اگر مطالبی ارزش انتشار داشته باشد طبیعتاً با اقبال کاربران مواجه خواهد شد.</p>	<p>– امکان دست به دست شدن گسترده مطالب در فضای مجازی</p>	
<p>♦ آقای دکتر البرزی: وقتی موضوعی در فضای مجازی منتشر می‌شود دیگر نمی‌توان آن را کنترل کرد و به سرعت منتشر می‌شود. زیرا ویژگی سرعت انتشار در این فضا و این مکان که هر کاربر خود می‌تواند تولید کند، خود انتشار دهد و خود از محتوای دیگران استفاده کند باعث شده است که مانوئل کاستلز اندیشمند ارتباطی از عبارت ارتباط خود انگیز برای آن استفاده کند.</p>		<p>– قابلیت انتشار گسترده مطالب در فضای مجازی به خاطر سرعت بالا</p>
<p>♦ دکتر البرزی: برای اینکه کاربران بر این موضوع اذعان داشته باشند. نیاز است که بحث سواد رسانه‌ای که مک لوهان آن را مورد نیاز برای انسان‌های دهکده جهان می‌دانست مورد توجه باشد. وظیفه آموزش سواد رسانه‌ای هم که به ما می‌آموزد چگونه از کالاهای رسانه‌ای استفاده کنیم و چگونه کالای رسانه‌ای تولید کنیم و مصرف کنیم بر عهده دستگاه‌های فرهنگی و آموزشی است که سواد رسانه‌ای را بالا ببرند.</p>	<p>– سواد رسانه‌ای نیاز مبرم فضای مجازی</p>	
<p>♦ آقای دکتر مجیدی: شبکه‌های مجازی افراد را دارای هویت چند وجهی و واجد ارتباطات شبکه‌ای ساخته است ممکن است لحن قلم و رسمیت و یا سهولت بیان خواسته‌ها و نظرات در گروه‌هایی که هویت حرفه‌ای و کاری افراد بروز می‌یابد متفاوت باشد. معمولاً تأمین و تولید محتوا قابلیت نشر در حوزه گسترده‌تری پیدا می‌کند اما بعضاً به وجه خصوصی‌تر و شخصی‌تر افراد این گروه‌ها بر می‌گردد در این دسته گروه‌ها و حتی کانال‌ها این امر وجه دیگری پیدا می‌کند. از سوی دیگر برخی گروه‌ها و کانال‌ها اهداف تجاری-سیاسی یا فرقه‌ای دارند که اساساً هدف بالا بردن دامنه دیده شدن و تبلیغ مد نظر است. از این حیث نمی‌توان فضای مجازی را از حیث میزان تولید انتشار محتوا و تولید آن در سطح وسیع یا کم محدود کرد. ویژگی این فضا این است که هم تولید و انتشار محتوا در سطح محدود و شخصی‌تر و غیر رسمی‌تر را مجال می‌دهد هم سطح وسیع و رسمی و حتی جهانی را.</p>	<p>– امکان انتشار محتوا در سطح وسیع و رسمی و جهانی در شبکه‌های اجتماعی</p>	
<p>♦ خانم دکتر موسوی: این امر بستگی به میزان دانش و اطلاعات فرد کاربر و شناخت او از ابزاری دارد که مورد استفاده قرار می‌دهد. البته برخی شبکه‌های اجتماعی این قابلیت را فراهم می‌کنند که کاربر مطالبش را در سطح محدودی از کاربران منتشر کند. اما همواره امکان انتشار ناخواسته مطالب وجود دارد. این غیر از امکان هک شدن حساب کاربری و انتشار متجاوزانه اطلاعات کاربر است.</p>	<p>– لزوم دانش و اطلاعات کاربر برای شناخت شبکه‌های اجتماعی</p>	
<p>♦ آقای دکتر ولد بیگی: این را نمیتوان به طور حتم نظر داد اما علل مختلفی دارد. برخی برای طنز و شوخی این مطالب را دست به دست می‌کنند. بنابر این بیشتر بعد سرگرمی و تفریح برایشان دارد. برخی ممکن است به منظور تخریب مشاهیر دست به این اقدام زنند. برای مثال اندیشه‌های یک شخصیت فکری را نمی‌پسندند و به انتشار این متن‌ها مبادرت می‌کنند. برخی نیز فضای مجازی را که فضایی بی‌در و پیکر است فرصتی برای</p>	<p>– علل مختلف انتشار مطالب به نام مشاهیر فوت شده در شبکه‌های اجتماعی</p>	<p>3- چرا در شبکه‌های اجتماعی متن‌هایی به نام مشاهیر فوت شده منتشر می‌شود؟</p>

نظرات کارشناسان	مهمترین محور پاسخ	سوال
انتشار این متن ها می بینند.		
<p>♦ آقای دکتر البرزی: یکی از مواردی که در شبکه‌های اجتماعی مشاهده می‌شود. انتشارمتون به نام مشاهیری است که مرحوم شده‌اند و خودشان هم وجود ندارند که تأیید یا تکذیب کنند. بنابراین بارها مشاهده شده مطالب را به افرادی نسبت می‌دهند تا مخاطبشان برد بیشتری پیدا کند. در واقع می‌توان گفت این افراد می‌خواهند با استفاده از تکنیک استاد کاذب باعث باورپذیری مطالبی شود که خود نوشته‌اند. بنابراین کاربران هر مطلبی را که در شبکه‌های اجتماعی می‌بینند نباید بدون منبع قبول کنند.</p>	<p>– انتشار مطالب به نام مشاهیر برای بالابردن باورپذیری آنها</p>	
<p>♦ آقای دکتر مجیدی: اسطوره‌ها و مشاهیر در گذشته عامل بسیار مهمی برای انتقال معنا و کشیده شدن هاله‌ای از احترام و حتی قداست پیرامون آثار آنان است. می‌توان گفت عصر رسانه‌ای شده ولی به شدت اسیر سرعت و شهرت‌های آنی و فراز و فرود شخصیت‌ها و تولید و سوخته شدن اسطوره‌هاست. نیاز به باز تولید اسطوره‌های گذشته را مطرح می‌کند. از سوی دیگر اسطوره‌های عصر پست مدرن تنها برای برخی از مخاطبان رسانه‌ها اسطوره هستند اما اسطوره‌های گذشته پذیرش و اقبال عمومی‌تری دارند از این‌روست که شبکه‌های مجازی در فقدان میل به خواندن آثار گذشتگان و آگاهی از گفته‌ها و سخنان است و از سوی دیگر ویژگی عصر رسانه‌های حاضر اختصار و کوتاه و گویا بودن پیام‌های رسانه‌ای است و این امر باز تولید و بازخوانی سخنان و کلمات بزرگان و مشاهیر در گذشته را موجب می‌شود. ضمن اینکه عصر حاضر به نوعی نهاد و سازمان جایگزین اشخاص و چهره‌ها می‌شود و این امر اقبال به گذشته را بیشتر می‌کند.</p>	<p>– علت انتشار محتوا به نام مشاهیر به علت پذیرش عمومی آنها</p>	
<p>♦ خانم دکتر موسوی: اگر منظور شما کلی است، این طبیعی است که تولید کنندگان محتوا از کتابها و سخنان مشاهیر علم و هنر و دیگر عرصه‌ها نقل مطلب کنند که به خودی خود، اشکالی ندارد. اما مشکل وقتی پیش می‌آید که مطالب بی‌ربط به دروغ به مشاهیر نسبت داده شوند که کار ناپسندی است و متأسفانه فراوان دیده می‌شود که فردی برای دیده شدن و مورد اعتنا قرار گرفتن مطلبش، به دروغ آن را به نویسنده یا شخص سرشناسی نسبت می‌دهد و کسانی که آن مطلب را می‌خوانند بدون تحقیق و از روی اعتماد و حسن ظن به منتشر کننده، آن را بازنشر می‌کنند. قطعاً این کار غیراخلاقی است. افراد فرهیخته معمولاً به «منبع مطالب» حساسند و اگر چنین نسبت‌های ناصوابی را مشاهده کنند تذکر می‌دهند و بالتبع از بازنشر آن هم خودداری می‌کنند.</p>	<p>– غیر اخلاقی بودن انتشار مطالب به نام مشاهیر فوت شده</p>	
<p>♦ آقای دکتر ولد بیگی: جامعه ما یک جامعه فرهنگی است و جایگاه اهل قلم هم در آن مشخص است. رعایت نکردن حق کپی رایت و انتشار مطالب بدون ذکر نام مولف طبیعتاً کاری غیرحرفه‌ای و غیراخلاقی است. ممکن است در کوتاه مدت سواستفاده شود اما ماه همیشه پشت ابر باقی نخواهد ماند و مردم به خوبی خواهند فهمید که نویسنده واقعی کیست و چه کسانی سرقت ادبی می‌کنند.</p>	<p>– غیر حرفه‌ای و غیر اخلاقی بودن انتشار مطالب دیگران</p>	<p>۴- گمنامی نویسندگان و رعایت نکردن حق کپی رایت در فضای مجازی آیا باعث نمی‌شود ما دیگر افراد صاحب قلم نداشته باشیم؟</p>
<p>♦ آقای دکتر البرزی: یکی از خطاهای شبکه اجتماعی رعایت نکردن حق کپی رایت است. مثلاً مطلبی را شخصی زحمت کشیده و تولید می‌کند. به سرعت مشاهده شده که گاهی این مطالب در وب سایت‌ها یا کانال‌های تلگرامی بدون اشاره به نام نویسنده توسط افراد دیگر بازنشر داده می‌شود. در صورتیکه حق معنوی آن موضوع باید به شخصی برسد که آن را تولید کرده است. اما باید توجه کرد که ضمن اینکه رعایت نکردن حق معنوی دیگران درست نیست و کاربران و افراد باید سعی کنند که در این فضا خود مؤلف باشند نه باز نشردهنده اطلاعات دیگران به نام خودشان. اما باید این نکته را مد نظر داشت که پست مدرنیسم که در غرب رایج شده است اسطوره شکن و ساختار شکنی را رواج می‌دهد و شاید شیوع این مسئله در فضای مجازی در سالهای آینده باعث شود که وجود افراد صاحب قلم</p>	<p>– لزوم مؤلف بودن در شبکه‌های اجتماعی نه باز نشر دهنده اطلاعات دیگران</p>	

نظرات کارشناسان	مهمترین محور پاسخ	سوال
<p>نیز تحت تأثیر قرار بگیرد.</p> <p>◆ آقای دکتر مجیدی: دو گونه می‌توان به این موضوع نگاه کرد. از یکسو در نگاه دینی آنچه مهم است گفته‌ها و سخنان است نه اینگه گوینده و صاحبان گفته‌ها. این امر باعث می‌شود اگر صاحب سخن معلوم نباشد مخاطب درستی و باورپذیری خود سخن را فارغ از اینکه گوینده آن کیست پذیرا شود. اما از سوی دیگر این نیز درست است که اگر صاحبان فکری که عنوان ارزشمندی تولید می‌کنند حق خود را در اثر انتشار بی‌رویه از دست رفته بینند و یا اینکه دچار جهل رسانه‌ای نسبت به بزرگان و صاحبان سخن شویم. این خسارت‌ها نیز واقعیت خواهد داشت.</p>	<p>– نادرستی از دست رفتن حق منتشرکننده مطالب در فضای مجازی</p>	
<p>◆ آقای دکتر مجیدی: آنچه مسلم است در عصر انفجار اطلاعات و رسانه‌های شدن مخاطبانی که با باز نشر محتواها خود نیز نقش رسانه‌ای بازی می‌کنند سخنان امکان نشر بسیار پیدا می‌کنند و بسیاری از این سخنان هم با صاحبان آن است و لذا به نظرم نگرانی از تهی شدن حافظه جامعه از صاحبان سخن و صاحبان کلمه حداقل در حال حاضر زیاد جدی نیست.</p>	<p>– تهی شدن حافظه جامعه از صاحبان سخن در حال حاضر جدی نیست</p>	
<p>◆ خانم دکتر موسوی: خوب متوجه منظور شما نمی‌شوم. آیا می‌خواهید بگویند که انتشار مطالب و آثار دیگران بدون ذکر منبع، یعنی به صورت گمنام، باعث می‌شود حقوق مالکیت معنوی نویسندگان و پدیدآورندگان نقض شود؟ بله نقل قول بدون ذکر نام پدید آورنده و از آن بدتر نسبت دادن آن به خود، اخلاقا و عرفا و در برخی شرایط از نظر قانونی نادرست و خلاف است. اما این که این کار باعث می‌شود در عمل ما دیگر صاحب قلم نداشته باشیم، مطمئن نیستیم! هنرمند و صاحب نظر و صاحب اندیشه به هر حال به تولید اثر هنری یا فکری روی می‌آورد. اهل مطالعه و افراد فرهیخته و دانشی جامعه هم صاحب تشخیصند و منابع خود را از شبکه‌های اجتماعی دریافت نمی‌کنند. مشکلی که در فرض این سؤال و سؤال قبلی پیش می‌آید، از قبیل کلمات قصار و عبارات مشهوری است که عوام گوینده اصلی آن را نمی‌شناسند یا به کسانی که ظن می‌برند نسبت می‌دهند. البته اگر می‌خواهیم که جامعه آگاه و فرهیخته‌ای داشته باشیم، لازم است که در این باره روشنگری شود و کسانی که مطلعند با آگاهی بخشی به دیگران، جلوی نقل‌های آشفته و تحریف مطالب و نسبت دادن نادرست آن‌ها را بگیرند.</p>	<p>– روشنگری برای جلوگیری از نقل‌های آشفته و تحریف شده در فضای مجازی</p>	
<p>◆ آقای دکتر ولد بیگی: هر چند در این فضا نمی‌شود وارد فاز توصیه و نصیحت شد اما به نظر می‌رسد با توجه به پیشینه فرهنگی و تاریخی غنی ایران اسلامی، جوانان و افرادی که در این فضا فعال هستند بهتر است به انتشار مطالب ارزنده و فرهنگ ساز مبادرت کنند. شان یک انسان مسلمان ایرانی والا و رفیع است و طبیعتا تولید محتوا در این فضا نیز بهتر است متناسب با فرهنگ غنی کشور باشد. تاریخ ادبیات، فلسفه، سیاست و ... در این کشور سابقه ای طولانی و درخشان دارد باید قلم انسان ایرانی متناسب با شان و منزلت تاریخی و فرهنگی او باشد و برای کشورهای منطقه و جهان به عنوان یک الگوی اعلی متجلی شود.</p>	<p>– قلم انسانی ایرانی مناسب با شان منزلت تاریخی و فرهنگی او</p>	<p>۵- توصیه شما برای حفظ جایگاه قلم و اخلاق در شبکه‌های اجتماعی چیست؟</p>
<p>◆ آقای دکتر البرزی: به نظرم می‌رسد که کاربران شبکه‌های اجتماعی دقت کنند که فقط انتشاردهنده مطالب نباشند و یا در انتشار مطالب غلط با دقت نکردن و ارسال آن سهیم نشوند. نیازی که اکنون در فضای مجازی برای کشور ما وجود دارد، تولید محتوا است بنابر این هر چه محتوای بیشتری تولید شود، در نتیجه ما بیشتر می‌توانیم فرهنگ خود را معرفی کنیم. اما ارسال مطالب دیگران بدون صحت و سقم آن آفت این روزهای شبکه‌های اجتماعی است که باعث شده است انواع مطالب غیر مستند و شایعات در این فضا گسترش پیدا کند.</p>	<p>– نیاز به تولید هر چه بیشتر محتوا متناسب با فرهنگ ایرانی در فضای مجازی</p>	
<p>◆ آقای دکتر مجیدی:</p>	<p>نقش موثر الگو سازی؛ رعایت</p>	

نظرات کارشناسان	مهمترین محور پاسخ	سوال
<p>- پرداختن صاحبان کرسی و مراجع عظام و اساتید دانشگاه به امر بایسته‌های کار در فضای مجازی</p> <p>- الگوسازی از رفتار یک شخصیت محبوب و دارای پایگاه اجتماعی از چگونگی کاربری در فضای مجازی و فعالیت در شبکه‌های مجازی</p> <p>- ترویج و تقویت اخلاق رسانه‌ای به صورت پیام‌های کوتاه در رسانه‌ها، تبلیغات محیطی و خیابانی و نیز پیامک‌های تبلیغاتی</p> <p>- انعکاس نظرسنجی‌ها و پیمایش‌هایی که نشان می‌دهد در جوامع مختلف میزان رعایت اخلاق و حقوق کاربران در شبکه‌های مجازی به چه نحو است.</p> <p>- رعایت حقوق مولف و مصنف و جرم انگاری برخی فعالیت‌هایی که ماهیت مجرمانه دارند؛ با وضع و تکمیل قوانین مرتبط.</p> <p>- رعایت جدی و اصلی رسانه‌های ملی در امر اخلاق رسانه‌ای در جهت بالا بردن ضریب تأثیر در مخاطب برای رعایت اخلاق در فضای مجازی</p>	<p>حقوق مولف و بایسته های فضای مجازی در حفظ جایگاه قلم و اخلاق در شبکه های اجتماعی</p>	
<p>♦ خانم دکتر موسوی: اصل عام اخلاقی که پایه سایر اصول اخلاقی است این است که «هر چه برای خود می‌پسندی برای دیگران هم بپسند و هر چه برای خود نمی‌پسندی، برای دیگران هم ناپسند بشمار». اکثریت ما در مقام نظر افرادی اخلاقی هستیم که خوبی حق و عدالت و انصاف و حفظ حریم را تشخیص می‌دهیم و رعایت آن‌ها را لازم می‌دانیم. آنچه باعث می‌شود افراد در مقام عمل مرتکب خلاف اخلاقی شوند، این است که بدون فکر و تأمل در کار و نتایج و تبعات آن ممکن است آن کار برای هموعانمان پدید آورد، دست به اقدام می‌زنیم. اگر قبل از هر اقدامی موقعیت خود و افراد ذینفع و صاحب حق را در نظر بیاوریم و تبعات کارمان را تجسم کنیم، هرگز مرتکب خلاف اخلاقی نمی‌شویم. نباید هر مطلبی را بدون در نظر گرفتن آثار و تبعات آن تولید یا بازنشر کرد. خندیدن و خندانیدن به هر قیمتی حتی نقض حریم خصوصی دیگران، سر کشیدن به عکس‌های خصوصی و خانوادگی افراد بدون اجازه آن‌ها، انتشار اثر دیگران به نحوی که به حقوق آنها صدمه بزند، بردن آبروی افراد، تجسس در زندگی شخصی دیگران، غیبت؛ بدگویی و تهمت‌زنی از خلاف‌های اخلاقی است که دین آنها را محکوم می‌کند. شبکه اجتماعی مثل کوچه و خیابان، ملاً عام است و باید مراقب رفتارها و گفته‌های خودمان در این عرصه عمومی باشیم.</p>	<p>- مراقبت از رفتار و گفته‌های خود در عرصه فضای مجازی</p>	

□ پاسخ کارشناسان در قالب نمودار

- نبود نظارت مانع حفظ حرمت قلم در فضای مجازی است.
- فضای مجازی به مانند فضای واقعی محضر خداست.
- نیاز به تبیین رعایت حرمت قلم در فضای مجازی
- نیاز به احصاء و شناخت میزان رعایت حرمت قلم در شبکه‌های اجتماعی
- رعایت حرمت قلم در فضای مجازی وابسته به هویت انسانی دینی و اخلاقی کاربران
- دایره تأثیرگذاری وسیع کمپین‌های اجتماعی برای سوء استفاده

۱- آیا حرمت قلم در شبکه‌های اجتماعی رعایت می‌شود؟

- رعایت نشدن حریم‌ها در همه فضاهای شبکه‌های اجتماعی
- لزوم دانش و اطلاعات کاربر برای شناخت شبکه‌های اجتماعی
- امکان دست به دست شدن گسترده مطالب در فضای مجازی
- قابلیت انتشار گسترده مطالب در فضای مجازی به خاطر سرعت بالا
- سواد رسانه‌ای نیاز مبرم فضای مجازی
- امکان انتشار محتوا در سطح وسیع و رسمی و جهانی در شبکه‌های اجتماعی
- لزوم دانش و اطلاعات کاربر برای شناخت شبکه‌های اجتماعی

۲- آیا کاربران به این اذعان دارند، مطلبی که می‌نویسند قابلیت انتشار در تیراژ بالا را دارد؟

- علل مختلف انتشار مطالب به نام مشاهیر فوت شده در شبکه‌های اجتماعی
- غیر اخلاقی بودن انتشار مطالب به نام مشاهیر فوت شده
- انتشار مطالب به نام مشاهیر برای بالابردن باورپذیری آنها
- علت انتشار محتوا به نام مشاهیر به علت پذیرش عمومی آنها
- غیر اخلاقی بودن انتشار مطالب به نام مشاهیر فوت شده

۳- چرا در شبکه‌های اجتماعی متن‌هایی به نام مشاهیر فوت شده منتشر می‌شود؟

- غیر حرفه‌ای و غیر اخلاقی بودن انتشار مطالب دیگران
- لزوم مؤلف بودن در شبکه‌های اجتماعی نه باز نشر دهنده اطلاعات دیگران
- نادرستی از دست رفتن حق منتشر کننده مطالب در فضای مجازی
- تهی شدن حافظه جامعه از صاحبان سخن در حال حاضر جدی نیست
- روشنگری برای جلوگیری از نقل‌های آشفته و تحریف شده در فضای مجازی

۴- گمنامی نویسندگان و رعایت نکردن حق کپی رایت در فضای مجازی آیا باعث نمی‌شود ما دیگر افراد صاحب قلم نداشته باشیم؟

- قلم انسانی ایرانی متناسب با شان منزلت تاریخی و فرهنگی او
- نیاز به تولید هر چه بیشتر محتوا متناسب با فرهنگ ایرانی در فضای مجازی
- مراقبت از رفتار و گفته‌های خود در عرصه فضای مجازی
- نقش موثر الگو سازی؛ رعایت حقوق مولف و بایسته های فضای مجازی در حفظ جایگاه قلم و اخلاق در شبکه های اجتماعی

۵- توصیه شما برای حفظ جایگاه قلم و اخلاق در شبکه‌های اجتماعی چیست؟

شبکه های اجتماعی محل اجتماع عقاید، فرهنگ ها و سلايق گوناگون است. رعايت اصول نوشتن همراه احترام و در نظر داشتن اصول فرهنگي و اجتماعي هنگام فعاليت در فضاى مجازي؛ اصلي اساسي و غيرقابل انكار است. با توجه به اينكه كشور ما اسلامي است و داراي فرهنگهاي متفاوت و هم زيستي مسالمت آميز؛ بايد اين همدلي و اخوت را در تمام فضاها حفظ كنيم و به ديگران هم توصيه نماييم كه از اين اصل تخلي نكنند.

